

CUMHURİYETİN İLANINDAN SONRA TÜRKİYE'DE İNKILÂP ALGISI

Suat BURAK*

ÖZ

Tanzimat'tan günümüze kadar Türkiye'de sürekli bir toplumsal değişim yaşanmıştır. Tanzimat Fermanı ile Osmanlı birçok alanda çağdaşlaşma hareketleri ile yüzünü Batı'ya çevirmiştir. Cumhuriyet bu oluşumun bir sonucudur. Osmanlı Devleti'ni kurtarmaya çalışan Jön Türk hareketinin devamında ve tarihsel birikimin gücü ile ortaya çıkan Kemalist hareket yeni bir devlet kurmuştur. Kemalizm Türk İnkılâbı'nın düşünsel potansiyeli ifadesi değişim sancıları yaşayan bir toplumun düşünce üretim süreçlerinin niteliğini belirleme amacıyla kullanılmıştır. 1927, 1931 ve 1935 CHP Kurultaylarında inkılâbın düşünsel boyutu olarak Kemalizm, "Altı Ok" çerçevesinde oluşturulmuştur. Tez çalışması Celal Nuri İleri, Ahmet Ağaoğlu, Şevket Süreyya Aydemir, Recep Peker, Mahmut Esat Bozkurt, Tekin Alp, Şeref Aykut gibi aydınların bu süreçte yazdıkları eserleri konu edinmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk İnkılâbı, Kemalizm, İnkılâp Algısı, Aydın.

Jel kodları:Y30, Y80, ID 65, K99, R50, R59.

ABSTRACT

THE PERCEPTION OF REVOLUTION AFTER THE DECLARATION OF REPUBLIC

A continual social change has been experienced since Tanzimat to date. The ottomans turned to the West through modernization movements in many fields thanks to the imperial edict of reorganization. Republic is the result of this formation. Kemalist movement, which appeared in the wake of Young Turk movement and appeared with the power of historical background, founded a new state. Kemalism was used for the purpose of determining the thought – generation process quality of a society with changing pains of the expression of Turkish Revolution's ideational potential . At the 1927, 1931, and 1935 CHP congresses, Kemalism, as the ideational dimension of revolution, was established within the framework of "six arrows". This study of thesis is concerned with the works written, at this period, by intellectuals such as Celal Nuri İleri, Ahmet Ağaoğlu, Şevket Süreyya Aydemir, Recep Peker, Mahmut Esat Bozkurt, Tekin Alp, Şeref Aykut.

Keywords: Turkish Revolution, Kemalism, Perception of Revolution, Intellectuals

JEL Codes: Y30, Y80, ID 65, K99, R50, R59.

* Dr, e-mail; suatburak@hotmail.com, Makale "1930-1938 İnkılap Algısı ve Kemalizm" adlı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

1. GİRİŞ

İnsan topluluklarının ortaya çıkışından günümüze kadar, sosyal hayatın her alanında sürekli bir gelişme ve değişme yaşanmaktadır. Toplumsal değişme sürecinin altında, insanlığın tüm birikimi yatmaktadır. Bu birikim maddi kültür alanında “*Teknoloji*”, manevi kültür alanında da “*İdeoloji*”dir. (Kongar, 2004: 56) İnsanın günlük davranışlarından, siyasal tercihlerine kadar pek çok eğilimi, aslında, sahip olduğu ideolojinin bir belirtisidir (Bozkurt,2006: 330-332). Geleneksel toplumdan modern topluma geçiş, insan hayatına ilişkin örüntülerde bütünsel ve radikal bir değişimin açığa çıkması sonucunu doğurmuştur (Huntington,2000:150). Modernleşme evrimsel bir süreçtir. Modernleşme olgusunda öne çıkan belli başlı gelişmeler; Aydınlanma, Fransız İhtilali ve Sanayi İnkılâbı olarak belirtilmektedir. Aydınlanma, modernleşmenin düşünsel boyutunu oluşturmuştur(Gökberk, 1999:289). Aydınlanma hareketiyle birlikte “*Akılcılık*”, “*Hümanizm*”, “*İnsan Hakları*”, “*Laiklik*”, “*Demokrasi*”, “*Özgürlük*”, “*Eşitlik*”, “*Pozitif Bilim Anlayışı*” gibi temel anlayış ve yaklaşımlar da zamanla olgunlaşmış ve modern toplumların ayrılmaz bir parçası haline gelmişlerdir (Zürcher ve Lewis,1996:25). Ayrıca bu özellikler, *Ulus-Devletlerin* de temel yapı taşlarıdır.

Türkiye’de toplumsal değişmeyi Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemleri belirlemiştir. Osmanlı tarihinde *Tanzimat Fermanı* yenileşme tarihi açısından önemli bir yere sahiptir. Bu dönem Osmanlı Devleti’nin idari, askeri, mali, adli, eğitim ve kültürel alanlarda kapsamlı ıslahatların gerçekleştirilmeye çalışıldığı dönemdir. XIX. Yüzyılda Osmanlı’da eskiyi ihyaya yönelik bir söylem taşısına da “*yeni bir düşünce oluşturma*” düşüncesi almaya başlamıştır. Ayrıca *eşitlik*, *özgürlük*, *demokrasi*, *cumhuriyet* gibi siyasal kavramlar ile *İslamcılık*, *milliyetçilik*, *sosyalizm*, *liberalizm*, *pozitivizm*, *materyalizm*, *feminizm* gibi birçok düşünce akımının temelleri de Tanzimat ve Islahat dönemlerinde temelleri atılmıştır. Meşrutiyet döneminde ve özellikle Cumhuriyet dönemindeki gelişmeler düşünsel ve kurumsal olarak Tanzimat ve Islahat Dönemi’nde mayalanmıştır (Mardin,1991:12). Osmanlı-Türk toplumunda 1860’larda başlayan bir toplumsal mühendislik projesinin, yani bu kez anayasalı modern bir toplum oluşturma sürecinin özündeki ideolojik içeriği yitirmeden devamını sağlayacaktır (Koçak,2009:82). İlk örgütlü muhalefet, 1889 da Askeri Tıbbiye öğrencileri *İshak Sükûti*, *Mehmet Reşit*, *Abdullah Cevdet*, *İbrahim Temo* ve *Hüseyinzade Ali* tarafından “*İttihat-ı Osmaniye*” adıyla kurulmuş cemiyettir. Bu cemiyetin gücü zamanla genişlemiş ve Fransız pozitivist Pierre Lafitte’den dersler alan Ahmet Rıza ile “*Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti*” halini almıştır (Akşin,1998:26). Kurtuluş Savaşı’nın bitimiyle Mustafa Kemal Atatürk, toplum bütününe tüm boyutlarını kavrayan, bütüncül bir yaklaşım içinde, toplumsal değişim projesini uygulamaya koymuştur. Özellikle İnkılâp kadrosu *Misak-ı Milli*’yi belirledikten sonra daha radikal şekilde *Ulus-Devlet* inşasına yönelmiştir. Bu gelişmeler II. Meşrutiyet ve Jön Türklerden Kemalizm’e aktarılan düşünsel mirası açıkça gösterir (Zürcher,2009: 44-55). Türk modernleşmesi, Tanzimat ideolojisinden

başlayarak Kemalist altı oka gelinciye kadar kesintisiz bir süreklilik gösterdiğini görmekteyiz (Dumont, 1999:82).

2. İNKILÂP ALGISI VE KEMALİZM

Türk İnkılâbı hem önemli bir kırılma hem de büyük bir sıçrayıştır. Milli Mücadele zaferinden sonra Ankara Hükümeti'nin önünde daha zor bir sınav olan *ülkeyi yönetmek* vardı. 1924 yılına kadar Osmanlı saltanatına ve hilafete son verilmiş, Cumhuriyet ilan edilmiş, Ankara başkent olmuş, Cumhuriyetçi rejim idari olduğu kadar sosyal, ekonomik, kültürel alanlarda radikal yeniliklerin ülkeye getirilmesi sürecini başlatmıştır. 1923 -1930 arası döneme genel biçimi en radikal inkılâpların hayata geçirilmişse de bu dönem inkılâpların gerçekleştirilmesi için gereken siyasi mücadeleye de sahne olması açısından önemlidir (Ahmad ve Selek, 2009: 68). Takrir-i Sükûn, inkılâbı yeni bir başlangıcın eşliğine getirmiş, kurucu kadro içindeki rekabette Mustafa Kemal ve kadrosu iktidarın tamamını elinde tutmayı başarmıştır (Karpat ve Timur,2008: 145). Mustafa Kemal, III. TBMM üyelerinin seçimi için 29 Ağustos 1927'de bir bildiri yayımlamıştır. Bu genelge bir genel seçim bildirisi olmaktan çok, bir bakıma seçmenleri tek siyasi kuruluş olan Halk Fırkası çevresinde toplamaya çalışan bir bildiri olmuştur (TBMM Zabıt Ceridesi, 3-5 Kasım 1927). 15 Ekim 1927'de CHF'nin ilk büyük kongresi toplanmıştır. İnkılâplar ve düzeltmelere rağmen memleket içi ekonomik düzensizliğin etkisi ile toplum huzursuzluk içinde idi. 12 Ağustos 1930 tarihinde genel başkanı Ali Fethi Bey(Okyar) olduğu *Serbest Cumhuriyet Fırkası* kurulmuştur (Tunçay, 1989: 270). SCF beklenmedik bir hızla yayılıp toplumda tutulmaya başlamıştır. Halk Fırkasının karşısında şimdi bir parti değil, büyük bir halk topluluğu vardı. Belediye seçimlerinde yaşananlar, Meclis içinde ve dışında iki parti arasındaki gerginlik gün geçtikçe artmıştır.15 Kasım 1930'da meclis genel kurulunda konuşma yapan SCF Genel Başkanı Fethi Bey, 17 Kasım 1930 tarihinde fırkanın kapatma kararını açıklamıştır (TBMM Zabıt Ceridesi, 15 Kasım 1930). III. TBMM'nin 1931 yılındaki ömrü çok kısa olacak, *Menemen Olayı'nın* yargılamaları sonuçlanır sonuçlanmaz milletvekili seçimlerinin yenilenmesine karar verilecektir. Yeni seçime gidilecek ve IV. TBMM ile birlikte Türkiye Cumhuriyeti tarihinde oldukça uzun süreli bir yer tutacak olan '*Tek Partili Rejim*' dönemine girilecektir (Ahmad,2009: 160-177).

1930–1938 dönemi özellikle düşünsel ve ideolojik planda ele alındığında iktisadi kriz ve SCF'nin etkilerine karşı tepki vermeye çalışan bir atmosfer içinde kendine özgü bir gelişim sergilemiştir (Kuyaş, 1999: 9). Mustafa Kemal, çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırabilmenin ancak tek partili cumhuriyet düzeni ile mümkün olabileceği kanısına varmıştır. Bu düşünce başarılı olabilirse artık başka partiye, hatta başka bir sosyal kuruluşa ve örgüte ihtiyaç kalmayacaktı(Goloğlu ve Tunçay, 1989: 298). Tek partili Cumhuriyet düzeninin sosyal çalışmalarının tek örgütle ve tek partiye bağlı olarak yönetilmesi için 1932 yılı Şubat ayında *Halkevleri* kurulmuştur(Tunçay, 1989: 300). *Halkevleri* 19 Şubat 1932'de kurulmuş, halkın politik ve ideolojik eğitimini sağlamak için kurulmuştur (Çavdar,1995: 878-883). Mustafa Kemal, yayınlamış olduğu bildiride CHF'nin "*Cumhuriyetçilik,*

Milliyetçilik, Halkçılık, Devletçilik, Laiklik ve Devrimcilik bu partinin değişmeyen apaçık niteliğidir” diyerek tanımlamıştır. Mustafa Kemal’in genel başkan olarak imzaladığı bu bildiri, tüm özellikleriyle bir parti bildirisinden çok bir hükümet programına benzemektedir. Kurulmasına çalışılan tek partili Cumhuriyet düzeninde parti ile devlet birbirinin aynı gibi idi. IV. TBMM için seçimler yapılmış ve Mustafa Kemal oy birliği ile tekrar cumhurbaşkanı seçilmiştir (Goloğlu, a.g.e, s. 13). Mustafa Kemal, tek partili cumhuriyet düzenini tamamlamak için, 10 Mayıs 1931’de CHF kurultayı toplanmıştır.[†] Genel Başkan Vekili İsmet Bey, Partinin ana politikasını açıklayan raporu okumuştur. CHF’nin cumhuriyetçi, milliyetçi, halkçı, devletçi, laik ve devrimci bir parti olduğu bildirilmiştir (Tunçay, 1989: 449). CHF artık bir devlet mekanizması gibi çalışmaya başlamıştır.

Cumhuriyet ideolojisi, laik temel üzerine oturan milliyetçi bir kimliğin inşasına 1930’lu yıllardan itibaren başlamıştır. Ne var ki, tüm dünyayı sarmış olan ekonomik bunalım hükmünü sürdürüyordu. Devletin, bizzat kuruluşlar ve örgütler meydana getirerek işletmeciliğe başlaması üzerine de iyice kötüleşmiştir (Aydemir, 2011: 350-352). 23 Aralık 1934’te de, IV. TBMM’nin tatiline karar verilmiş, aynı gün Meclis tatile girmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 5 Aralık 1934). V. TBMM’nin, bir kaç ilkleri karşımıza çıkmış, 18 kadın milletvekili bulunması yanında dört de Hıristiyan milletvekili yer almıştır. CHF, 1935’teki IV. Kurultayında, parti genel sekreteri Recep Peker şöyle demiştir: “*Türkiye Cumhuriyeti bir Parti Devleti*”dir (Koçak, 2009: 122). Demokrasi, halk tarafından, halk için devlet idaresi demektir. Ayrıca “*Cumhuriyet Halk Fırkası*” IV. Kurultay’da bugünkü “*Cumhuriyet Halk Partisi*” adı benimsemiştir. Bu tek parti kurultayında, bir parti programı değil, bir devlet düzeni programı hazırlanmıştır. Mustafa Kemal’i “*lider*”, “*rehber*” ve “*şef*” olarak vasıflandırarak bütün karar alma süreçlerinin ortasına yerleştirmiş, sonrasında ise güçlü bir “*parti-devlet-millet-şef*” özdeşliği kurgulamıştır. Devlet başkanı ile hükümet başkanı bu otoritenin tek ve sarsılmaz temsilcileri ve büyük çapta sahipleri durumuna gelmiştir. Tek partili cumhuriyet düzeninin tek partisi olan CHP’nin “*Altı Ok*” ile simgelenen altı ilkesi elinden alınarak anayasaya mal edilmek üzere anayasanın ikinci maddesine: “*Türkiye Devleti cumhuriyetçi, milliyetçi, halkçı, devletçi, laik ve inkılapçudur.*” ifadesi 1937 anayasa değişiklikleriyle CHP’nin altı ilkesi Anayasa’da yer almış, parti-devlet özdeşleşmesi pekiştirilmiştir. Türkiye’de *İkinci Kemalizm* devri ya da başka bir deyişle “*Kemal Ermiş Kemalizm dönemi*” başlamıştır (Çağaptay, 2009: 70-72).

“*İnkılâp*”, “*İhtilal*” ve “*Devrim*” kavramları Kemalizm tartışmalarında önemli yer tutan kavramlardandır. Mustafa Kemal Atatürk’ün yaklaşımına göre; “*İnkılap mevcut müesseseleri zorla olan değiştirmek demektir*” (Afetinan, 1984:259). Atatürk’ün tanımında inkılâbı salt mevcut kurumları yıkmak anlamında siyasal bir yön değişimi ile özdeşleştirmeyen fakat onu, çağdaş gereklilikler doğrultusunda ulusal bünyeyi dönüştürecek kurumları oluşturma gibi pozitif, ilerlemeci ve kurucu bir içerikle değerlendiren bir bakış açısının izlerini görmek mümkündür. Türk İnkılâbı, “*halka rağmen*

[†] Mustafa Kemal, CHF’yi Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin devamı gibi saydığı ve Sivas Kongresi’ni de Halk Fırkasının birinci kurultayı gibi gösterdiği için CHF’nin ikinci kurultayına, üçüncü kurultay da denir.

halk için” yaklaşımının esas alınması ile nitelenen *Jakobenizm*, Kemalist önderliğin eylem tarzının nitelendirilmesinde işlevsel bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır (Mardin, İstanbul, 2010:242).

Türk İnkılâbı, 1923-1930 yılları arasında köklü inkılâplarını yaptıktan sonra geçmişindeki düşünsel mirası da kullanarak ideolojisini oluşturmaya başlar. 1930 sonrası evrede inkılâpların uygulanmasının getirdiği sorunlar da gözetilerek bir ideolojik çerçeve kurulmak istenmiştir. Kemalizm teriminin resmîyet kazanması, CHP'nin Mayıs 1935 tarihinde toplanan IV. Büyük Kurultayı'nda kabul edilen CHP Programı ile oldu: “*Cumhuriyet Halk Partisi'nin programına temel olan ana fikirler, Türk Devrimi'nin başlangıcından bugüne kadar yapılmış olan işlerle, yalın olarak ortaya konmuştur. 1927 yılında Parti Kurultayı'na da kabul olunan tüzüğün genel esaslarında ve Genel Başkanlığım, aynı kurultayca onanmış olan bildiriğinde ve 1931 kamutay seçimi dolayısıyla çıkarılan bildiriğe saptanmıştır. Partimizin güttüğü bütün bu esaslar, Kamâlizm prensipleridir*” (CHP Programı, 1935). Kemalizm, Atatürk'ün adından esinlenerek daha Kuvay-ı Milliye döneminde Anadolu'daki yurtseverler için kullanılan “*Kemalist Eşkîya*” veya “*Kemalist Asi*” bir deyimdir (Arı, 2011:422). Türkiye'de aydınların *Kemalizm* deyimini kullanması 1929 yılısonrasında karşımıza çıkmaktadır. 1929 yılında dil uzmanı Ahmet Cevat “*Muhit*” dergisinde “*Kemalizm*” deyimini kullanınca bu deyim Anadolu'da çok çabuk benimsenmiştir (Giritli, 1991:51). Ahmet Cevdet Emre, “*Kemalizm doktrin olarak, bütün siyasi prensipleri malum bir demokrasi mektebidir*” demiştir (Ertan, 1997:17-34). Ali Naci Karacan çıkardığı *İnkılap* gazetesinde, 2 Aralık 1930 tarihindeki başyazısında “*Rusya'da nasıl bir Komünizm, İtalya'da nasıl bir Faşizm varsa, bizde de bir Kemalizm olmalıdır*” demiştir (Tunçay, 1989:518). 1931'de CHP programına girecek ilkelerin belirlendiği süreçte, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun “*CHF'nin her bakımdan bir devrim partisi olduğu ve devrim partilerinin doktrine dayanmaksızın yürüyemeyeceği*” yönündeki düşüncesine karşılık Atatürk'ün verdiği cevap; “*Eğer doktrine gidersek o zaman donar kalırız.*” biçiminde olmuştur (Turan, 2004:547-548).

Türk inkılâbının düşünsel boyutu olarak Kemalizm, “*Altı Ok*” çerçevesinde oluşturulmuş ve eyleme yol gösteren bir kılavuz olmasına rağmen tam anlamıyla sistemleştirilememiş bir ideoloji olarak nitelendirilebilir. 1923 seçimleri öncesi ilan edilen *dokuz umde*, 1923 tüzüğü, 1927 tüzüğünün genel esasları, 1927 genel başkanlık bildirisi, 1931 seçim bildirisi, 1931 ve 1935 program tüzükleri ideolojiyi oluşturan resmi belgelerdir. Kemalist hareketinde dayandığı ve onu diğer yaklaşımlardan ayıran kendine özgü ilkeleri vardır. *Atatürk İlkeleri* Kemalist hareketin temelini oluşturmaktadır. Kemalizm'in temel ilkeleri CHP'nin 10 Mayıs 1931 tarihli büyük kongresinde kabul edilmiştir (CHF Programı,1931:3). 1937 tarihinde Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun ikinci maddesine eklendikten sonra değişmeksizin varlıklarını korumuştur. Atatürk, inkılâbın ideolojisinin oluşturulması ve Türkiye'nin şartlarına en uygun olan siyasal sistemin belirlenmesi yönündeki düşünce hareketlerine tam destek vermiştir. Bu konuda kısa sürede nitelikli yayınlar ortaya çıkmış, düşünce tartışmaları başlamış ve aydınlar Türk İnkılâbı'nı ve uygulanması gereken siyasal sistemi kendi dünya görüşlerine göre yorumlamaya ve teorileştirmeye çalışmışlardır. Kronolojik bir sıra izlendiğinde ele alınacak metinler;

ilk sırada 1926 yılında Celal Nuri İleri'nin "Türk İnkılâbı" adlı eseriyle başlamıştır. 1930'da Ahmet Ağaoğlu'nun "Serbest İnsanlar Ülkesinde" ütopya-romanıyla, 1931 yılında yayınlanan Şevket Süreyya Aydemir'in "İnkılâp ve Kadro" kitabıyla devam eder; bunlara, yine Ahmet Ağaoğlu'nun "Kadro" fikriyatıyla tartışmalarını içeren "Devlet ve Fert" eseri eklenir. Sonrasındaki eserler, Recep Peker ve Mahmut Esat Bozkurt'un "İnkılâp Dersleri" ve "Atatürk İhtilali" adlı kitapları oluşturur. Diğer eserler Tekin Alp'in 1936 yılında yayımladığı "Kemalizm" ile Şeref Aykut'un "Kamâlizm" adlı eserleridir. Ele alınan eserler, Kemalizm üzerinden meşruiyetlerini sağlayarak inkılâba düşünsel bir temel sağlamak isteseler de, inkılâbın faydacı doğası kendi içinde bütüncül bir düşünce ortaya koyamadığı için, aynı zamanda kendi Kemalizm yorumlarını geliştirmişlerdir. Sonuçta 1930 – 1938 döneminde iktidara ve inkılâba rağmen farklı Kemalizm tanımları ve yorumları ortaya çıkmıştır.

2.1. Celal Nuri İleri (1882-1938)

Meşrutiyet, Milli Mütareke, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında en önemli sorunu olan değişimi savunan fikir adamlarından biri de Celal Nuri İleri'dir. Batı'yı çeşitli yönleriyle tanıyan Celal Nuri İleri, Batı kültürüyle yetişmiştir. Celal Nuri, Türkiye'de yapılmış olan İnkılâpların ve cumhuriyete doğru gidişin, çağdaş ve uluslararası bir hareket olduğuna vurgu yapmaktadır. İleri'ye göre; *"Türk inkılâbı bir "netice"dir. inkılâbın evveliyatı vardır. İnkılâbımızı, yalnız kendi tarihimiz içinde değil genel tarihin çerçevesinde içerisinde aramızda gerekmektedir. İnkılâbımızın seyrini anlayabilmek için memleketimizin coğrafi durumunu, ırkımızı ve ırkımızın kabiliyetlerini araştırmak mecburiyetindeyiz."* (İleri, 2000:25-26). Celal Nuri göre; bu İnkılâpla düşünüşte, yaşayışta, eğitim ve yönetim şekillerinde dünyaca bu zamana değin bilinmeyen yeni bir tarz ortaya koymamışlardır. Türkler bu İnkılâpla, üç yüz seneden beri bağlı olduğu şarki idare ve fikir usullerini terk ederek var olan medeniyetlerden birini, düşünce, irfan ve idare usullerini benimsemiştir (İleri, 2000:25-26).

Celal Nuri İleri, Tarih ve Millet konusunda inkılâbı yorumlamıştır. Celal Nuri'ye göre geleneğin, icadı mümkün olmayan bir şey olduğunu belirtmiştir. Bir millet kuvvetini özellikle maziden alacağına, bütün ümit ve emelini gelecekte görmelidir. Her ilerleme geçmişten bir adım uzaklaşmak demektir. Mazi sürekli kutsanıp övülür, Konfüçyüs gibi her yenilik bidat kabul edilirse çalışıp çabalamak gereksizdir(İleri, 1339:11). Bunlarla birlikte tarih, çok önemlidir. Celal Nuri'ye göre, bir insan kümesine millet denebilmesi için: *"İrk birliği, maddi yani simada şekilde benzeyişler; insanların aslında menşesinde iştirak, aynı iklimin muhassalası olmak, aynı memlekette oturmak, dil birliği, din (mezhep) birliği, manevi yakınlıklar, devlet (hükümet, idare) birliğidir* (İleri, 1932:63-64). Celal Nuri'ye göre Türk toplumu üretici bir toplum değil, cengâver bir toplumdur. Ticaret ve sanat toplumumuzda gelişmemiştir. Toplumumuz avam ve havas olarak iki gruptan oluşmakta, burjuva sınıfı bulunmamaktadır. Burjuva sınıfının olmayışı gelişmenin önündeki en büyük engeldir. Celal Nuri'ye göre toplum, "Paşa" ve "Çiftçi"den oluşmaktadır. Devlet yapısının militarist olmasını tenkit

eden Celal Nuri, askerlerin ihtisasları dışındaki alanlarla ilgilenmeleri ile idari yapının bozulduğunu, iktisadi hayatın gerilediğini bu durumun da devleti zayıflattığını savunmaktadır.

2.2. Ahmet Ağaoğlu (1869-1939)

Ahmet Ağaoğlu yakın tarihin kritik geçiş dönemlerinde gerçekleşen değişimlerde önemli roller üstlenen ve bu pratik içinde kendi kimliği de değişime uğrayan bir aydındır. Ahmet Ağaoğlu dönemin farklı Kemalizm yorumlarından “Liberal Kemalizm” sahip biri olarak değerlendirmek ve Kemalist şemsiyenin altında değerlendirmek mümkündür(Uyar, 2007:153-173). Ahmet Ağaoğlu; Kemalizm tanımlamasında bireyin gelişimi problemine hürriyeti de eklemiştir. “Kemalist inkılâbın birinci hedefi her nevi mistisizmi ve mutlakiyeti yıkmak ve vatandaşlara tefekkür ve söz serbestîlerini vererek başkasının hakkına tecavüz etmemek şartile herkese istediği gibi düşünmek, anlamak ve söylemek hakkını teminden ibarettir” (Ağaoğlu, 1933: 74-75). Ağaoğlu’nun “Serbest İnsanlar Ülkesinde” eserinde Cumhuriyet yönetimi altında yaşayan insanların “yüksek vazife ve mes’uliyet duyguları ve mümtaz ahlak düsturları ile mücehhez; dolayısıyla faziletli olmaları” gereğine inanan bir aydının Cumhuriyetin manevi cepheden ideolojisini oluşturma çabasıdır(Ağaoğlu, 1930:1-2). Ağaoğlu kendi Cumhuriyet yönetiminde ve tanımında hâkimiyet tam ve kapsamlı olarak halkın eline vermiştir. “Türk milleti Dahi rehberinin sevki ile cumhuriyet gibi en mütekâmil bir idare şeklini tahakkuk ettirmiştir... Pek müşkül olan devlet idare şeklinin inkişaf ve takviyesi için cumhuriyet bizden yani Türk milletinin fertlerinden bazı manevi hususiyetlerin mevcudiyetini talep ediyor.” (Ağaoğlu, 1930:2).” Ağaoğlu’nun “Serbest İnsanlar Ülkesinde” eserinde Atatürk karşımıza bir kez daha “peygamber” olarak çıkar (Ağaoğlu, 1930:1-2).

Ağaoğlu’nun inkılâp kadrosu ile ilişkisi 1930 sonrası değişmiş ve rejim hakkında eleştirel bir düşünceye varmıştır. Fakat eleştirilerinde Atatürk’ü rejimle özdeşleştirmekten kaçınmıştır. Daha çok rejimi Atatürk’ün gölgesine sığınarak eleştirmeye çalışmıştır. Ağaoğlu konu ve hacim olarak itibarlı ve büyük bir aydın üretiminde bulunmasına rağmen yazıları köklü bir teorik seviyede olmamıştır. Bu durumun nedenini ise referans yaptığı kişilere eklektik bir metotla yaklaşmasından kaynaklanmaktadır. Özellikle Cumhuriyet dönemi, günlük siyasal gelişmelere bağlı gazete ve dergi sayfalarında günlük sorulara cevap vermeye çalışan dar çerçeveye sıkışmış ve kalmıştır. Tarihin itici gücünü sınıf çatışmasında bulmuş, fakat bunun nasıl sonuçlanacağını kendisine sorun etmemiştir. Tarihin aktığı yeri genel ifadesiyle devletçilik olarak görmüştür. Muhtelif devletçilik biçiminden onun tercihi “Demokratik Devletçilik” olmuştur. Devletin görevini sınıflar arası çatışmayı uzlaştırmak, toplumsal çelişkileri yumuşatmak olarak görmektedir. Ayrıca ahlaki normları önemli ölçüde toplumun maddi temelini teşkil eden üretim ilişkilerinden kopuk ele almıştır. Ağaoğlu Batı medeniyetinin anahtarı serbest rekabet ve bireyin gelişimine bağlamıştır. Batı medeniyetinin tümüyle alınmasını savunurken, bunu hızı, gelişimi ve biçimi hakkında üzerinde durmamıştır.

2.3. Şevket Süreyya Aydemir (1897-1976)

Şevket Süreyya Aydemir, yazar, aydın, düşün adamı, iktisatçı, tarihçi olması yanında Kadro Dergisi'nin kurucularından ve Kadro Hareketi'nin önderlerindedir. Şevket Süreyya, dönem içinde etkili olan ve “Kadro” dergisi etrafında gelişen hareketin teorisyen ve lideridir. Şevket Süreyya, 1930’lu yıllarda bir ideoloji ihtiyacından yola çıkarak “İnkılâp ve Kadro” eserini oluşturmuştur. Şevket Süreyya inkılâba yönelik bir ideoloji kurma isteğini dillendirdiği için önce bir ideoloji tanımlar. Aydemire göre ideoloji bir fikir sistemidir (Aydemir, 2011:77). Türk inkılâbı böyle bir ideolojiye henüz kavuşmamıştır (Aydemir,2011:435-438). Şevket Süreyya inkılâbı sürekliliğini yani “*Daimi İnkılâp*” olarak savunmuştur (Aydemir, 2011:438, 439). Şevket Süreyya Aydemir’i ve düşüncelerini anlayacağımız ikinci önemli nokta Kadro dergisidir. Ocak 1932-Ocak 1935 tarihleri arasında, aylık olarak yayınlanan Kadro dergisi üç yıl gibi kısa bir süre yayınlanmış olsa da bıraktığı etki günümüzde de devam etmektedir. Kadrocular; Marksist kökenden gelmelerinin de etkisiyle, Marksizm’i biraz daha toplumumuza ve yeni Türkiye düzenine uyarlayarak, temel çelişkinin burjuvazi ile emekçiler arasında değil, sanayileşmiş uluslar ile sanayileşmemiş ve sömürge uluslararası olduğunu tezini ileri sürmüşlerdir. Kadrocular, Kemalizm’i üçüncü dünyacı bir ideoloji haline getirmek ve az gelişmiş uluslara örnek olmasını amaçlamışlardır. Kemalizm’e sosyo-ekonomik bir içerik kazandırmak isteyen Kadrocular, alternatif bir inkılâp ideolojisi oluşturmak amaçındaydılar. Devletçiliği sınıf kavgasını önlemek için bir araç olarak da gören Kadrocular, özel sektörün büyük ölçüde kısıtlanmasını savunmuşlardır. Kadro hareketi bir bakıma kalkınma ideolojisi olarak ön plana çıkmaktadır. Bu gelişmeler Kadrocuların sonunu hazırlamıştır (Uyar, 1997:181-193).

Kadro dergisinin yayınlanmasının Türkiye’de devletçilik üzerine yapılan tartışmaların en yoğun olduğu (1931-1935) döneme denk düşmesi oldukça anlamlıdır. Bu dönemde Kadrocular, yalnızca ideolojik ve iktisadi konulardaki tartışmalara katılmakla kalmamış, aynı zamanda Türk İnkılâbını yorumlayarak ona teorik bir çerçeve oluşturma konusunda kendilerini sorumlu görmüşlerdir (Kadro Dergisi, 1978:3). Atatürk, Kadronun Türk inkılâbına teorik bir çerçeve oluşturma girişimini, önce kapalı, sonra açıktan desteklemiştir (Kadro Dergisi, 1978:3). Fakat Kadrocular baştan itibaren CHP’nin Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık, Laiklik, İnkılâpçılık ve Devletçilik ilkelerini benimsemiştir. Bu doğrultuda, Kemalist inkılâbın düşünce dayanaklarını, ulusal bağımsızlık ve uluslaşma mücadelesi veren tüm uluslara örnek olabilecek bir ideoloji ekseninde sistemleştirmeye çalışmışlardır.

2.4. Recep Peker (1889-1950)

Mehmet Recep Peker, Kemalizm’in önde gelen ideologlarından ve aksiyon adamlarından olup Türk İnkılâbı’nın üçüncü adamıdır. Tek parti döneminin kudretli bir devlet adamı ve ideoloğu CHP programlarının mimarıdır. 1930–1938 dönemi Recep Peker’in tek parti düşüncesinin yerleştiği bir dönemdir. “*İnkılâp Tarihi Ders Notları*” kitabı Atatürk tarafından desteklenmiş, üniversite ve okullarda ders olarak okutulmaya başlanmıştır. Recep Peker 1930-1938 döneminde Kemalist ideolojiyi oluşturma ve bunu teorileştirmeye çalışan, “Altı Ok’u” bir parti ideolojisi olmaktan çıkarıp

devlet ideolojisi haline getirmeye çalışmıştır(Peker, 1935:1). Recep Peker, bu faaliyetlerin kuruluşunda aktif rol oynadığı, 1932’de dört il merkezinde kurulan Halkevleri ve yayın organı olan “Ülkü” dergisi etrafında yoğunlaştırmıştır(Peker, 1933:1-2). Recep Peker, insanların, yaşayış şartlarını baştanbaşa değiştiren bir inkılâbın değerlerini alışkanlıkla değil bilinçli bir şekilde özümlemeleri gerektiğini düşünür. Peker’e göre bu inkılâbın korunması ve ebedileşmesi için inkılâp sürecini yaşayanların güçlü bir inanca sahip olmaları gerekir. İnkılâp dersleri yeni nesli inkılâba böylesi bir inançla bağlama amacıyla yazılmıştır. Recep Peker inkılâp derslerinde “Korporatizmin” en açık ve net savunmasını yapmakla kalmamış, hem sosyalist ve komünist rejimlere hem de ağırlıklı olarak kapitalist ekonomik düzene ve liberal demokratik rejimlere son derece sert saldırılarda bulunmuştur. Peker, özellikle Avrupa gezisi esnasında Alman ve İtalya faşist diktatörlük sistemlerinden etkilendiği söylenebilir. Bu etkilenme, bazı ilkeler üzerinde Atatürk’le fikir ayrılığına düşmesine ve sonrasında pasifize edilmesine yol açacaktır. Recep Peker ideolojik bakımdan CHP’nin radikal sağ kanadındadır.

Recep Peker’in düşündüğü CHP aynı zamanda devlet teşkilatının kendisidir. Partinin devleti içine aldığı yapılanmaya gidilince Atatürk parti genel sekreterliği görevinden Recep Peker’i almıştır. İlkeleri yorumlarken, sert devletçi anlayışı kendini göstermiş ve tek parti zihniyeti ile birleşerek Atatürk’ten bazı yorum farklılıkları ortaya çıkmıştır. Bu yorum farklılıkları özellikle “Devletçilik ve Milliyetçilik” alanlarında kendini belirgin olarak kendini göstermektedir. Peker’e göre İnkılâp; *“İnkılâp bir sosyal bünyeden geri, eğri, fena, eski, haksız ve zararlı ne varsa bunları birden yerinden söküp, onların yerine ileriye, doğruyu, iyiyi, yeniyi ve faydalıyı zor mücadelelerle koymanın adıdır. Her büyük fikir hareketi, her inkılâp, ileri gidiş esnasında, nesiller, zamanlar geçtikçe, şefler değiştikçe hız ve heyecanını kaybeder. Sökülüp atılan geri unsurların bir daha geri dönmemesi için bir sistem kurup işletmek ve suiistimal kapısını aralık tutmamak gereklidir. Bunları vurup devirmedikçe inkılabı yapmanın ve hatta uzun devirler korumanın imkânı yoktur.”* (Peker, 1935:18-19). İnkılâpçılık Recep Peker için devletin varoluş ve süreklilik kaynağıdır, devletin dayanaklarından biridir.

Recep Peker’e göre Türk inkılâbı halktan otoritelere karşı yapılmış başarıya ulaşıldıktan sonra otoritelerden halka doğru devam etmiştir. (Peker, 1935:57). Recep Peker, Cumhuriyet yönetimi için yeryüzünde bulunan bütün krallık rejimlerinin yerlerini Cumhuriyet yönetimine bırakacağını savunmuştur. İnkılâba ve İnkılâbın temel ilkelerine dayalı bir hedef ve beraberlik esastır. Onun milliyetçiliğinin boyutlarını var olan toplum ve kültürü değil, var olacak toplum ve kültür belirtilmektedir. Recep Peker’in milliyetçiliğinin kaynağı tarih değildir. Yüzü maziye değil, geleceğe dönüktür. Bu itibarla onun milliyetçiliğinin, liberal milliyetçilik anlayışı içinde değerlendirilmesi mümkün görülmektedir. Recep Peker’de milliyetçilik, milli kültürün canlandırılması ve zamanın ötesine taşınması kaygısının ifadesi değil, emperyalizme karşı duyulan çaresizliğin ve ümitsizliğin oluşturduğu bir husumetin ifadesidir. Bu nedenle Türk inkılâbını izah ederken çok kullandığı *“biz bize benzeriz”* ifadesi bu ezikliğin ve ümitsizliğin ikrarıdır.

Recep Peker, Devletçiliği, “*Türkiye'nin ihtiyaçlarından doğmuş ve Türkiye'ye has bir sistem*” olarak yorumlamıştır(Afetinan, 1973:121). Recep Peker'in savunduğu Devletçilikle, devlet farkında olmadan çelişkili üç rolü birden üstleniyordu. Birincisi, özel teşebbüs ve sermaye teşvik edilmekte, ikincisi, işletmeler kurarak kendi faaliyet alanını genişletmekte, üçüncü olarak da, refah devleti gibi davranmaktaydı. Recep Peker'e göre devletçilik bütünüyle cemiyet nizamını tanzim eden bir devlet düşüncesidir. Devletçilik düşüncesi ile devletin hükümlerini pekiştirme gayreti içerisindedir. Böylece toplumsal ahenk ve nizam sağlanacak, ayrıca iktisadi menfaat kaygısının çıkaracağı cemiyet içi çatışmalar ortadan kalkacaktır. Recep Peker'in devletçiliğinin temelinde, bir özel teşebbüs grubu oluşturma amacı yatar. Ancak, özel sermaye oluşturma gayesi ile meydana gelen düşünce dünyada ve içerdeki gelişmeler sonucu değişmiş, aşırı devlet müdahaleciliğine dönüşmüştür. Recep Peker Devletçilik ile Halkçılık ilkelerini de aynı paralelde görmüştür(Parla, 1997:139).

2.5. Mahmut Esat Bozkurt (1892-1943)

Mahmut Esat Bozkurt, Mustafa Kemal'in yakın çalışma arkadaşlarından ve Türkiye'de hukuki temellerinin atılmasında katkılarda bulunmuş bir aydın, siyasetçi, bilim ve devlet adamıdır. Türk İnkılâbı'nın önde gelen eylem adamlarından ve Kemalizm'in belli başlı ve ilk ideologlarından biri olan Mahmut Esat Bozkurt çok farklı özellikleri ve renkli kişiliği ile günümüzde de güncelliğini korumaktadır. Milliyetçiliğini, sol kimliğini ön plana çıkararak olduğu gibi, onun hukuk inkılâbının mimarı olmasına vurgu yapanlar da bulunmaktadır(Ertan, 1997:17-34). Kemalizm anlayışında “Sol Milliyetçi Kemalist” olarak tanımlamak mümkündür (Uyar, 2007:153-173). Mahmut Esat'ın “*Atatürk İhtilali*” adlı eseri iki açıdan çok önemlidir. Birincisi kitaptaki düşüncelerin Atatürk'ün onayından geçmiş, ikincisi eserde Kemalizm'e düşünsel bir temel ararken çeşitli politik doktrinler karşısında özgür bir davranış sergileyerek inkılâp açısından yasak düşünce ve ideolojilerin olmadığını kanıtlamıştır. Bozkurt eserinde Türk İnkılâbı'nı tarihi bir zaruret olarak görmektedir. Ona göre dünya gidişatında Türk milletinin hak ettiği yeri alması Atatürk İhtilali ile mümkün olmuştur. Türk İnkılâbı bu açıdan tarihsel gelişime uygun bir inkılâptır. Mahmut Esat, İnkılâbı ve Atatürk'ü diğer siyasi sistemler ve liderle karşılaştırmıştır. Ayrıca Osmanlı tarihini de ihmal etmeyen Mahmut Esat, İnkılâba kendi ifadesiyle ihtilale bağlılığı iman derecesindedir (Bozkurt, 1940:6). 1930'lu yıllarda yoğunlaşan inkılâbı düşünsel bağlamda bir temele oturtma çalışmalarına “Kadro”, “Ülkü” örnekleriyle ve daha bireysel çabalarla başladığında Mahmut Esat bu çalışmaları önceleyen bir düşünsel mesai ortaya koymuştur.

Mahmut Esat için de Atatürk İhtilali'nin en önemli ayırt eden özelliği Türk milliyetçiliği ve Türk olmaktır. Mahmut Esat bir ihtilalin mutlaka o milletin öz evladının tarafından yapılması ve korunması taraftarıdır. Mahmut Esat “*Türk ihtilalinin verimi olan rejimin mahiyeti nedir? Bu rejim nasıl ifade olunabilir?*” sorularını *Rejim ne komünist, ne milli sosyalist, ne faşist, ne klasik demoktrattır. Bunların hiçbirisiyle ifade olunamaz*” şeklinde yanıtlamıştır. Mahmut Esat göre “Türk

ihtilalinin verimi, sembolik altı ok içindedir ki buna Kemalizm diyoruz” der. “Altı Ok”u sıralayan Esat, milliyetçiliği “*milletçilik*” şekliyle birinci sıraya yerleştirmiştir. Mahmut Esat, Devletçilik ile ilgili düşüncelerini “Barnav” teorisi üzerinden açıklamıştır” (Bozkurt, 1940:249).Mahmut Esat’a göre devletçi sistem her vakit gerçekleştirilebilir verimli bir tez ardındadır, sosyal haksızlıkları ve insanın insanı istismarını tamamen ortadan kaldırmayacak; ama asgari seviyeye indirecektir. Mahmut Esat ulusun, egemenliği nasıl kullanacağına dair herhangi bir açıklama yapmamış sadece demokrasiyi Türk inkılâbının verimi olan halkçılık prensibiyle özdeşleştirmiştir. Mahmut Esat demokrasiyi genel anlamıyla “hürriyet, müsavat, adalet” ilkelerine dayanan “halk hâkimiyeti” olarak tanımlarken (Bozkurt, 1931:1), hukuksal açıdan demokrasiyi; yasalar önünde birbirine eşit bireylerin tümünün egemenlik gücüne sahip olması olarak değerlendirmiştir. Esat, demokrasiyi siyâsi algılayan görüşü benimsememiş, bu anlayışı “*muasır demokrasilerin ıstırabı*” olarak değerlendirmiş ve demokrasinin nasıl ve neden ihtilâl yaptığını, demokrasinin topluma neler vaadettiğini ve o gün için daha neler verebileceğini tartışmıştır(Bozkurt, 1930:2). Demokrasi yerleşinceye kadar muhalif parti ve hareketlere izin verilmemesini savunduğu gibi tek parti de ifadesini bulan bir demokrasi anlayışını da savunmuştur.

Bozkurt, güçlü bir milliyetçi söyleme sahip olsa da Mahmut Esat Batı’yı bütün unsurlarıyla benimsemekten çekinmemiştir. “*Batı medeniyeti ve herhangi bir medeniyet, bir küldür; ayrılık kabul etmez. Ya hep alınır... Yahut alınmaz. Tıpkı dinler gibi*” (Bozkurt, 1940:150). Mahmut Esat düşüncesinde de “hız” inkılâbın amacının ilerleme gerçekleşmesinde belirleyici yerini almıştır(Bozkurt, 1940:150). Mahmut Esat, devletçiliği topyekûn kalkınmanın temel unsuru olarak görmüştür. Bu çerçevede devletçiliği Türk milliyetçiliğinin zorunlu bir sonucu olarak görmüştür(Bozkurt, 1931:1). Mahmut Esat’a göre; Atatürk’ün İhtilâli, “*durdu*” denilecek yerde yürüyen ve yürüyecek olan, gerçekçi ve dinamik bir ihtilâldi. Bunu sağlayan ise Kemalizm’in devrimcilik ilkesiydi. “*Ne hayatın iki asır ilerisinde, ne de hayatın bir gün, iki saat gerisindeydi.*” (Bozkurt, 1940:87-88).

2.6. Tekin Alp (1883-1961)

Asıl adı Moiz Kohen olan fakat daha çok yazılarında kullandığı Tekin Alp, Tekinalp veya Munis Tekinalp adlarıyla tanınmış Cumhuriyet Dönemi aydınıdır. Tekin Alp, iktidar değişmelerinden etkilenmeyen “*her mevsimin insanı*” olarak Osmanlı Devleti yıllarında Osmanlıcı olmasına rağmen Cumhuriyetin ilanından sonra mazisini inkâr etmeden Cumhuriyetçi olmuştur(Bali, 2004: 23). Tekin Alp’in Cumhuriyet Dönemi ile uyumu 1928-1944 yılları arasında yayımladığı “Kemalizm”, “Türkleştirme” ve “Türk Ruhu” adlı eserleri ile göstermiştir. Tekin Alp’e göre bir ideoloji olarak Kemalizm hiç kuskusuz bir diriliş ve yenileşmenin eylemi olduğunu, ancak son on iki yılda meydana gelenlerin ihtilal deyimiyle tanımlamanın doğru olacağını savunmaktadır. Ancak ihtilal döneminde yaşanan anarşinin Kemalizm ihtilalinde yaşanmadığını ve yasaların hüküm sürdüğünü belirtmektedir

(Alp, 1936: 11-12). Bütün bir ulus derisini değiştirmiştir. Tekin Alp on iki yıllık süre içinde meydana gelen inkılâbın değişimini “ihtilal” (Revolution) kavramı ile açıklama taraftarıdır(Alp, 1936:15).

Tekin Alp’in “Kemalizm”i 1936 yılında yayımlanmıştır. Alp için Kemalizm “...*Savaştan sonraki bütün Türkiye’nin tarihini devletin faaliyet programını ve Türk milletinin, Şefinin tesbit ettiği ideale müteveccih olan emellerini ihtiva etmektedir.*” Tekin Alp eserinde inkılâbı, eylem ve ilkelerini, liderle özdeşlik içinde analiz ederek kuramsal bir planda ele almak istemiştir(Alp, 1998:16-17). Tekin Alp’te Atatürk, bir “Lider” ve “Şef” olarak olağanüstülüğü öne çıkarılıp ona kahramanlık payesi veren eyleminden soyutlanmıştır. Atatürk’ü büyük bir tarihin parçası haline getirilerek Türklerin doğal bir niteliğinin temsilcisi durumuna getirmiştir. Tekin Alp’e göre liderin peşinden gitmek yetmez; onunla özdeşlemek de gerekir(Alp, 1998:76). İnkılâp, “*büyük önderin*” idaresi altında maziyi, kendi tarihini fethi atılmıştır(Alp, 1998:136). Başka bir deyişle inkılâp maziyi kendi yani “milli tarihi” kılmak amacındadır. Yeni ülkenin medeni dünyada gerektiği yeri alabilmesi için gerçek tarihsel köklerinin ortaya konması gerekli olduğunu belirtmiştir. CHP’nin IV. kongresini Kemalizm’in olgunluk çağı olarak kabul etmiştir. Tekin Alp’e göre altı okun varlığı inkılâbın yaptıklarını açıklamada yetersiz kalır ama öte yandan on iki yıllık inkılâp performansının da değerlendirilmesi gerekir. Tekin Alp’e göre Kemalist ideoloji, hayatın içinde ve hadisatın arasından tetkik edilmesi gerekmektedir(Alp, 1998:91). Tekin Alp Kemalizm doktrinin ve ideolojisinin ancak “*hadisatın ve sarih vakıaların*” ışığı altında anlaşılabilirliğini düşünmektedir. Kemalizm, fikirler, prensipler ve klasik formüller içine sıkıştırılamaz olduğunu savunmuştur. Tekin Alp Halk Partisinin asgari bir programı olarak nitelediği altı oku çerçevesinde Kemalizm’in demokratik, liberal ve millici olduğunu belirtir; ama bütün bu kavramları kurucu kadro diğer memleketlerden farklı bir şekilde izah edip kullanmaktadır.

Tekin Alp’e göre Kemalizm milliyetçiliği bir tepki hareketi olarak ortaya çıkmıştır. Kemalizm milliyetçiliğini tanımlarken Ziya Gökalp’ten etkilenmiş ve milleti; “*dil, kültür ve ülkü birliği ile bağlı vatandaşların oluşturduğu bir siyasal ve toplumsal heyet*” olarak belirterek Türk olmak için Türk olmayı istemenin yeterli olacağı anlayışını ortaya koymuştur. Tekin Alp’e göre Türk milliyetçiliği halkçıdır ve sosyal eşitlik taraftarıdır. Kemalizm inkılâpçıdır, çünkü değişimin tekâmül ve tedrici teceddüd taraftarı değildir. Eski mutlakiyet rejimine karşı aksülamel olarak Cumhuriyetçidir. Tekin Alp’in millet tarifini; Millet, dil, kültür ve mefkûre birliği ile birbirine bağlı vatandaşların teşkil ettiği bir siyasal ve içtimai heyettir. Türk olabilmenin şartları Türk dili, kültürü ve milli idealini samimiyetle benimsemekten geçer. Tekin Alp, sosyal siyaset konusunda “Solidarizm”i savunmuştur. Solidarizm konusunda Ziya Gökalp’ten sonra gelen ve Solidarizmin kuramsal çerçevesini belirleyen aydındır(Toprak, 1986:378). Solidarizm, Ekonomide devlet müdahaleciliğini öngören, çalışanları ve güçsüzleri gözetten, sosyal mevzuatı gündemine alan, toplumsal yaşamda sınıf çatışmasını gereksizliğine inanan, çelişkiden arındırılmış, uzlaşma esasına dayalı organik dayanışmayı (Tesanütü) benimseyen, laik eğitimi savunan pasifist uzlaşmacı öğretilerdir(Toprak, 1986:314). Tekin Alp XX. yüzyılda Avrupa’da ortaya çıkan üçüncü yol olan solidarizm yani tesanütçülük, dayanışmacılık olması

gerektiğini savunmuştur. Tekin Alp'e göre bu üçüncü yol aslında mecburiyetin sonucuydu. Tekin Alp kapitalizm ve sosyalizm baba ana görevini görerek sosyal siyaseti doğurduğunu belirtmiştir.

Tekin Alp eserinde "Devletçilik" uygulama ve tartışmalarına geniş yer vermiştir. Ona göre devletçilik Kemalizm'in esasını teşkil eden ilk prensiplerden biri değildir. Diğer prensiplerle ilgisi bulunmadığı gibi birçok açıdan onlarla çelişmektedir. Koşullarla prensiplerini belirleyen inkılâp fiili bir duruma ve realiteye uygun düştüğü için 1931 yılında parti ilkelerine devletçiliği eklemiştir. Tekin Alp ile ilgili düşüncelerini gerek Kemalizm devletçilik ilişkisi içinde gerekse milli ekonomi çerçevesinde açıklamıştır. Tekin Alp'e göre devletin uygulayacağı devletçilik sadece ekonomi alanıyla sınırlanmamış sosyal hayat alanı içinde ele almıştır. Ayrıca bu yapılanların ancak devlet eliyle ve milli ekonominin yönlendirilmesiyle yapılabilirdi. Devletçilik ise bunun tek yolu olduğunu savunmuştur. Tekin Alp için devletle millet arasındaki bağı oluşturan uzuv partidir. "*Kemalizm, uzun bir tecrübe devresinden sonra tek parti sistemini kabul etmiş ve bütün millet bu sistemin lehinde karar vermiştir*(Alp, 1998:294). Halk Partisi devletle birleştirilmiş "*parti-devlet*" bütünleşmesi sağlanmıştır. Tekin Alp "*tek fırkalı*" bir sisteminin diktatörlük manzarası verebileceğini de düşünerek sistemin sınıf ve zümre farkı gözetmeksizin halkın menfaatlerini temsil ettiği için gönüllü olarak kabul edildiğini ileri sürmüştür.

2.7. Şeref Aykut (1897- 1939)

Türk düşünce, siyaset ve basın hayatında önemli bir yere sahip olan Mehmet Şeref Aykut, *Kamâlizm* adlı eserinde Cumhuriyet Halk Partisi'nin programı temelinde Kemalist İnkılâbın üzerinde kurulduğu "*Egemenlik Ulusundur*" ilkesini derinlemesine incelemiştir. Bu kitabın önemli bir yanı Kemalist inkılâbın dilde Öz Türkçeleştirme çalışmalarının bir örneği olmasıdır. Şeref Aykut eserinde Türk İnkılâbı'nı tarihi bir zaruret olarak görmektedir. Şeref Aykut'a göre dünya gidişatında Türk milletinin hak ettiği yeri alması Atatürk İnkılâbı ile mümkün olmuştur. Türk inkılâbı bu açıdan tarihsel gelişime uygun bir inkılâptır. Bu inkılâbın başarılmasında Atatürk'ün merkezi bir rolü olmuştur. Şeref Aykut'a göre: "*Türk genel devrimini anlayabilmek için bunun Türk tarihinden doğduğunu bilmek gerektir... Türk devrimini son asırların değişikliklerini hazırlayan fikirlerle ve daha sonraları yürüyen, gövdelenen rasyonel, sosyolojik, Marksist, Faşist rejim ve ideolojileri ile izaha çalışmak da fazla bir iş olur. Kamâlizm bunların üstünde yalnız yaşamak dinini aşıl原因 ve bütün prensiplerini ekonomik temeller üzerine kuran bir dindir. Kamâlizm, inana damga vurarak kalkınmış değildir, inanı gönülleri kazanarak yaratmış ve yükselttiği için yükselmiştir. Amaçladığı gaye de ulusun kalkınma davasıdır*" (Aykut, 2008:9-10).

Şeref Aykut'un Türk İnkılâbına ve Kemalizm'e verdiği değer aydınlar arasında en uç yaklaşım olarak görülebilir. Ayrıca Şeref Aykut'un belirttiği "*yaşama dini*" olgusunu kullanırken göksel bir anlam olmayıp dünyevi bir anlam taşımaktadır. Şeref Aykut inkılâbın oluşum sürecini Türk tarihinin derinliklerinden geldiğini ve Atatürk'ün özde bulunan gerçeği ortaya koyduğu ve bu cevherin temeline

de *ulus egemenliğini* yerleştirdiğini belirtmiştir. Şeref Aykut 1930-1938 döneminde Kemalist ideolojiyi oluşturma ve bunu teorileştirmeye çalışan, “*Altı Ok'u*” bir parti ideolojisi olmaktan çıkarıp devlet ideolojisi haline getirmeye çalışmıştır. Şeref Aykut, insanların, yaşayış şartlarını baştanbaşa değiştiren bir inkılâbın değerlerini alışkanlıkla değil bilinçli bir şekilde özümlemeleri gerektiğini düşünür. Aykut’un düşündüğü CHP, aynı zamanda devlet teşkilatının kendisi olarak görmektedir. Şeref Aykut, ulusal bir devlet olan yeni Türkiye’de CHP’nin tek ulusal parti olduğunu savunmuştur.

Şeref Aykut eserinin ikinci kısmında “*Cumhuriyet Halk Partisi Ana Vasıfları*” olarak belirlemiş ve devamında altı ilkeyi “*Cumhuriyetçi, Ulusçu, Halkçı, Devletçi, Laik, Devrimci*” olarak belirlemiş açıklamaya çalışmıştır. Şeref Aykut milliyet yani “ulus” kavramını sert bir ırk ve kan bağı ile ele almamıştır. Aykut’un milliyetçiliğinin boyutlarını var olan toplum ve kültürü değil, var olacak olan toplum ve kültür belirtilmektedir. Görüldüğü gibi Aykut’un milliyetçiliğinin kaynağı tarih, ırk ve kan değildir. Yüzü maziye değil, geleceğe dönüktür. Şeref Aykut’ta milliyetçilik, dil, kültür ve ülkü birliği olarak ele almıştır. Şeref Aykut Halkçılık ilkesini açıklarken genel olarak “*Eşitliği*” esas alan bir anlayışla ele almış ve bu anlayışını “*maddi ve manevi*” bağ ve bu bağın *otoriter* yapıyı savunarak açıklamıştır. Şeref Aykut *Devletçilik* ilkesini açıklarken; *Devletçilik* ilkesi Türkiye’nin ihtiyaçlarından doğmuş ve Türkiye’ye has bir sistem olarak açıklamıştır. Yani “*Biz Bize Benzeriz*” yaklaşımı ile ulusal devletçilik, birlik ve beraberlik zihniyetinin yerleşmesi olarak belirtmiştir(Aykut, 2008: 45-49). Şeref Aykut devletçiliğinin temelinde, bir özel teşebbüs grubu oluşturma amacı yer almaktadır. Fakat özel sermaye oluşturma gayesi ile meydana gelen düşünce dünyada ve içerdeki gelişmeler sonucu değişmiş, aşırı devlet müdahaleciliğine dönüşmüştür. Şeref Aykut *İnkılâpçılık* ilkesini açıklarken; devletin varoluş ve süreklilik kaynağı ve devletin en önemli dayanaklarından biri olduğunu belirtmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi 1931 programının izahı ile ilgili Türk İnkılâbı’nı köken olarak; halktan gelen inkılâplar kategorisinde değerlendiren Şeref Aykut’a göre Türk İnkılâbı halktan otoritelere karşı yapılmış başarıya ulaşıldıktan sonra otoritelerden halka doğru devam etmiştir. Şeref Aykut beklemeden, durmadan sürekli hareket etmeyi, ileriye doğru adımlar atmayı savunmuştur.

3. SONUÇ

Türk İnkılâbı, alt yapısının üç yüz yıllık bir birikimi olsa da 1923 ile başlayan ciddi ve radikal kırılma ile zaruri kabuk değiştirmenin tanımı olduğunu söyleyebiliriz. Siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda bir aydınlanma olup çağdaş ve uygar medeniyetler seviyesine ulaşmada bir kabuk değiştirme olarak algılanabilecek, kavranabilecek bir hareket ve süreçtir. Cumhuriyet ve İnkılâplar, Atatürk’ün başlattığı değişim süreci bir ihtiyacın ve gerekliliğin de ürünüdür, kaçınılmazdır, radikaldir. İlkeler doğrultusunda bir sosyal yaşam olgusunun ortaya çıktığı ve bütün bunlar Cumhuriyet ve onun ortaya çıkardığı katmerlendirdiği bir inkılâplar bütünüdür. 1919-1923 modern rejimin yönünü belirleyen kararların alındığı süreç olarak nitelemiştir. İkinci dönem olarak 1923 – 1930 en önemli ve en etkili reformların yürürlüğe konduğu dönem; Üçüncü dönem ise

1930 – 1945 Tek Parti yönetiminin yerleştiği, gerçekleştirilen reformları güçlendirmek aynı zamanda yeni seçkinlerin politik gücünü artırmak amacıyla yapılan bir dizi görece küçük değişikliğin uygulamaya konulduğu dönem olarak nitelendirilebilir. İnkılâbın düşünsel boyutu olarak Kemalizm, “*Altı Ok*” çerçevesinde oluşturulmuş olmasına rağmen tam anlamıyla sistemleştirilememiş bir ideoloji olarak nitelendirilebilir. I. Dünya Savaşı sonrasında dünya genelinde liberal kapitalizmin reddedildiği, otoriter ve totaliter rejimlerin egemen olduğu bir dönemde şekillenen devleti sahiplenen bir devlet yapısı olduğu belirtilebilir. Kemalizm Tek Parti döneminde şekillenmeye başlamış, 1923 seçimleri öncesi ilan edilen Dokuz Umde, 1923 tüzüğü, 1927 tüzüğünün genel esasları, 1927 genel başkanlık bildirisi, 1931 seçim bildirisi, 1931 ve 1935 parti program tüzükleri ideolojiyi oluşturan resmi belgelerdir. Cumhuriyet Dönemi ile birlikte görülen çağdaşlaşma evresinde, toplumu böylesi bir modernleşmenin gereklerine ikna, motive ve mobilize edecek bir düşünce ortaya koyamadığı söylenebilir. Kemalist kadro; toplumu ve toplumu oluşturan bireyleri gerçekçi, olgucu, faydacı, gözlemci, deneyci düşünme ve yaşama süreçlerine ulaştırabilmek istemektedir

Kemalizm 1930-1935 yılları arasında kamuoyunda, gazete ve dergilerde yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir. 1930’larda tek bir Kemalizm yoktur. Cumhuriyet aydınına hemen her alanda ihtiyaç duyan inkılâp, en çok iş göreceklere düşünsel düzeyde de başvurmuştur. Cumhuriyetin 1930-1938 döneminde yazılan eserler ve inkılâp bağlamında söylenmesi gereken sadece aydınların fikri bir bağlılıkla hizmet etmesi anlamında değil fikrin, yazının her koşulda inkılâbın arkasında kalacağıdır. Eserler ve aydınlar, inkılâp üzerinde bir uzlaşma ortamı oluşturmak ve inkılâbı herkesin üzerinde anlaşacağı belirli bir öğreti haline getirmek istemişlerdir. Bu dönem aynı zamanda eylemlerle etkisini genişleten inkılâbın kendini muhafaza etme çabasıdır. Ele alınan aydınlarla iktidar arasındaki ilişkiye bakıldığında, eserlerin yazıldığı ortam, iktidarın durumu, yazarların istek ve talepleri, fikirleri açısından iki taraf arasında bir işbirliği ve uyumdan söz edilebilir. Aydınların, Türk İnkılâbı’nı sistemleştirmeye çalışan ve yorumlayan eserlerinde bütüncül ve derin bir bakış açısına sahip olmadıklarını söyleyebiliriz. Aydınlar, değişim sürecinde toplumsal alanı ilgilendiren konu ve başlıklara çok sınırlı bir şekilde yer verebilmiştir. Siyasi, sosyal, ekonomik, hukuki ve kültürel analizlerin ağırlıklı olduğu eserlerde bu bağlamda toplum ve birey tepkileriyle bir özne olarak sürece dâhil edilmemiştir. Aydınların Atatürk gölgesi altında güçlü bir devlet, türdeş bir millet ve toplum oluşturmayı amaçlamıştır. Eserler aydın ile iktidar arasında sınırlı bir işlev edinebilmişlerdir. Eserlerde ortaya konan, tartışılan ve savunulan düşüncelerin toplumsal anlam ve bağlamda bir karşılığı olduğu şüphelidir. Aydınlar, inkılâbı yorumlama çabası içinde inkılâpla toplumun etkileşimini güçlendirmeyi hedeflememiştir. Ayrıca aydınlar düşünsel açıdan kuşatmaya çalıştığı inkılâbın değişim projesinin dışındaki bütün alternatif değişim unsurlarını ve projelerini otoriter bir denetime tabi tutmak istemiştir.

Türk İnkılâbı algılanmış olduğunu fakat kavranmadığını, idrak edilmediğini söyleyebiliriz. Çünkü algı duyu organlarımızla, heyecanlarımızla sınırlı olan bir durumdur. Biz verileri göz ve kulakla alırız ve bu algıdır. Ama bunu daha kuvvetlendiren idrak etmektir. İnkılâbı kavramak başka bir

şey İnkılâbı algılamak başka bir şeydir. İnkılâbı algılama pasif kavramak idrak etmek aktif ve zihnin etkin olduğu durumdur. Dolayısıyla Türk İnkılâbı toplum tarafından sadece algılanmıştır ama tam anlamıyla kavranamadığını söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

- Bozkurt, M.E. (1930) “Muasır Demokrasilerin İstirabı” Hâkimiyeti Milliye, No:3079: 1-4.
- Bozkurt, M.E. (1931) “Demokraside Fırkalar I”, Anadolu, No:5076:1-7.
- Bozkurt, M.E. (1930) “Muasır Demokrasilerin İstirabı” Hâkimiyeti Milliye, No:3079:2-5.
- Ertan, T F. (1997) “Ahmet Cevat Emre ve Kemalizm’de Öncü Bir Dergi: Muhit”, Kebikeç Dergisi,5: 17-34.
- Kuyaş, A. (1999) “Cumhuriyetin 75 Yılı” . A. Feridun (Edt). Yeni Rejim içinde (s.1-20).İstanbul: YKY.
- Koçak, C. (2009) “Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce”, İnsel A. (Edt). Tek Parti Yönetimi Kemalizm, Şeflik Sistemi içinde (s.119-124), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Peker, Recep (1933) “Ülkü Niçin Çıkıyor”, Ülkü Dergisi, I:1-2.
- Uyar, H. (2007) “1930’lar Türkiye’inde Kemalizm Algılamaları” Atatürkçü Düşüncenin Bilimsel ve Felsefi Temelleri, Nafize Güngör (Edt), Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.
- Yeğen, M. (2009) “Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce” İnsel A. (Edt). Kemalizm Ve Hegemonya içinde (s.56-57) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Afetinan, (1984) “Atatürk Hakkında Hatıralar Ve Belgeler”, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Akşin, S. (1998) “Jön Türkler İttihat ve Terakki”, Ankara: İmge Yayınları.
- Ahmad, F. (2009) “Modern Türkiye’nin Oluşumu” (Yavuz Alogan çev.), İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Ağaoğlu, A. (1930) “Serbest İnsanlar Ülkesinde”, İstanbul: Sanayi Nefise Matbaası.
- Ağaoğlu, A. (1933) “Devlet Ve Fert”, İstanbul: Sanayi Nefise Matbaası.
- Aydemir, Ş. S. (2011) “İnkılâp ve Kadro”, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Aydemir, Ş. S. (2011) “Tek Adam”, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Alp, T. (1998)“Kemalizm”, İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- Alp, T. (2001) “Türkleştirme”, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Aykut, Ş.(2008) “Kamâlizm”, İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Bozkurt, M.E. (1940) “Atatürk İhtilali”, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

- Dumont, P. (1999) “Atatürk ve Türkiye’nin Modernleşmesi ” (Meral Alakuş çev.), İstanbul: Sarmal Yayınları.
- Goloğlu, M. (2009) “Tek Partili Cumhuriyet”, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Goloğlu, M. (2009) “Devrimler ve Tepkiler”, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- İleri, C. N. 2000 “Türk İnkılabı” İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Karpat, K. (2008) “Türk Demokrasi Tarihi Sosyal Kültürel Ekonomik Temeller”, İmge Yayınları, Ankara.
- Kongar, E. (2009) “Devrim Tarihi ve Toplum Bilim Açısından Atatürk”, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Lewis, B. (2007) “Modern Türkiye’nin Doğuşu” (M. Kıratlı, çev.), Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Mardin, Ş. (1991) “Türk Modernleşmesi”, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Peker, R. (1935) “İnkılâp Dersleri Notları”, Ankara: Ulus Basımevi.
- Timur , T. (2008) “Türk Devrimi Ve Sonrası”, Ankara: İmge Yayınları.
- Tunçay, M. (1989) “Türkiye Cumhuriyetinde Tek Parti Yönetiminin Kurulması”, İstanbul: Cem yayınları.
- Zürcher, E. J. (1996). Modernleşen Türkiye’nin Tarihi, İletişim Yayınları, İstanbul.
- CHF Programı (1931), Ankara: Ulus Basımevi,
- CHP Programı (1935), Ankara: Ulus Basımevi.